

تفسیر دادیشوع قطری از موعظه پانزدهم پدر اشعیا

نیلوفر شاه‌روخی*

زهره زرشناس**

چکیده

آثار سغدی مسیحی شامل ترجمه‌بخش‌هایی از کتاب مقدس، زندگی و اعمال قدیسان، مواعظ و تفاسیر، اعمال شهدای مسیحی و آراء بزرگان کلیسا از زبان سریانی به زبان سغدی هستند. این آثار که در واقع گونه‌ای از ادبیات ترجمه‌ای محسوب می‌شوند، غالباً از زبان سریانی به زبان سغدی برگردانده شده‌اند. تفسیری که دادیشوع قطری در باب پانزدهمین موعظه پدر اشعیا ارائه می‌دهد از جمله این آثار است. پژوهش حاضر با ارائه آوانویسی و ترجمه متن سغدی و مقایسه آن با نسخه‌ی معادل سریانی به بررسی ویژگی‌های خاص زبانی این متن در مقایسه با سایر گونه‌های زبان سغدی می‌پردازد.

کلیدواژه‌ها: سغدی مسیحی، زبان سریانی، موعظه و تفسیر، دادیشوع قطری، پدر اشعیا.

۱. مقدمه

زبان سغدی از دسته زبان‌های ایرانی میانه شرقی، زبان مردمان سرزمین باستانی سغد (واقع در جمهوری‌های ازبکستان و تاجیکستان کنونی) بوده است. این زبان در فاصله‌ی سال‌های بین سده چهارم تا سده دهم میلادی در طول جاده‌ی ابریشم بعنوان زبان میانجی بین چین و سرزمین‌های غربی به کار می‌رفته.

* دانشجوی دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، گروه فرهنگ و زبان‌های باستانی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)، niloofar.shahrokhi54@gmail.com

** عضو هیئت علمی و استاد پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، گروه فرهنگ و زبان‌های باستانی، تهران، ایران (مسئول مکاتبات) zzarshenas@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۲/۳۰، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۴/۱۴

رواج آئین‌های بودایی، مانوی و مسیحی در میان گروه‌های سغدی زبان سرزمین ترکستان شرقی به ترجمه آثار متعدد مذهبی از زبان‌های چینی، سنسکریت، سریانی و فارسی میانه به زبان سغدی انجامید. این آثار، گروه خاصی از ادبیات سغدی تحت عنوان ادبیات دینی را تشکیل می‌دهند. بر این اساس آثار دینی زبان سغدی به سه دسته سغدی بودائی، سغدی مانوی و سغدی مسیحی تقسیم می‌شوند. تفاوت‌های زبانشناختی میان این سه دسته آثار سطحی و اندک بوده، از طریق ویژگی‌های خاص خطوطی که این گروه‌های مذهبی اختیار کرده‌اند، قابل توجه است. به لحاظ تفاوت‌های موجود در مفاهیم مذهبی بدیهی است که این سه گروه زبانی دارای تفاوت‌های سبکی و واژگانی هستند.

«آثار سغدی که اکنون در دسترس ماست نمایانگر نقشی است که سغدیان در طول تاریخ ایفا کرده‌اند. به عنوان مثال راهبان مسیحی مقیم در صومعه‌ای در بولایق واقع در شمال واحه تورقان تعداد قابل ملاحظه‌ای متون سغدی مسیحی برگرفته از آثار سریانی از خود برجای گذاشته‌اند.» (Yoshida, 2001:280-281)

«آثار سغدی مسیحی شامل ترجمه بخش‌هایی از کتاب مقدس، زندگی و اعمال قدیسان، مواعظ و تفاسیر، اعمال شهدای مسیحی و آراء بزرگان کلیسا از زبان سریانی به زبان سغدی هستند.»

زبان سریانی زبان دینی مسیحیان نسطوری آسیای میانه است که با هدف تبلیغ مسیحیت در این ناحیه دست به ترجمه آثار خود به زبان سغدی زده‌اند. این آثار گاه به خط سغدی و گاه به خط سریانی سطرنجیلی نوشته شده‌اند.» (زرشناس، ۱۳۸۰: ۱۴)

۲. معرفی اثر

قطعات سغدی تفسیر دادیشوع قطری^۱ در باب موعظه پانزدهم پدر اشعیا^۲ در سال ۱۹۷۳ در مقاله‌ای تحت عنوان: یک قطعه سغدی از آثار دادیشوع قطری (A Sogdian Fragment of a Work of Dadišo° Qaṭraya) توسط سیمز ویلیامز (Sims-Williams) در مجله‌ی آسیا میجر (Asia Major) به چاپ رسید. پس از چاپ این مقاله که به DQ معروف است بخش کوچک دیگری از برگ‌های شماره‌ی ۴۰ (مشمول بر خطوط ۱۱-۶ از روی صفحه و خطوط ۱۱-۷ از پشت صفحه) و ۴۸ (مشمول بر خطوط ۲۴-۱ از روی صفحه) نیز توسط وی ارائه شد. در ترجمه‌ی این آثار به زبان انگلیسی نویسنده با مقایسه‌ی متن سغدی^۳ با نسخه‌ی سریانی که مبنای ترجمه‌ی سغدی بوده است در مورد افتادگی‌های واژه‌ها و

خطوط نتیجه‌گیری کرده و بدین ترتیب ترجمه‌ای کامل از متن سغدی ارائه داده است. هر چند در پاره‌ای موارد به دلیل افتادگی‌هایی که در میانه‌ی بندها وجود دارد ترجمه‌ی متن سغدی به موازات نسخه‌ی سریانی آن پیش نمی‌رود و ارتباط بین بندها به گونه‌ای فرمول وار برقرار می‌گردد.

نهایتاً کامل‌ترین کار بر روی این اثر که شامل بخش‌هایی از DQ و پیشرفت‌های بعدی سیمز ویلیامز در بررسی نسخه‌های اصلی و عکس‌هاست در سال ۱۹۸۵ در اثری از او تحت عنوان: دست‌نوشته‌های سغدی مسیحی (The Christian Sogdian Manuscript) معروف به C2 به چاپ می‌رسد.

جمع‌آوری متون سغدی مورد بررسی در C2 از روی عکسهایی به عمل آمده است که سیمز ویلیامز مستقیماً از روی قطعات باقیمانده از دست‌نویس‌های سغدی گرفته است. در مواردی که نسخه‌های اصلی بر اثر زمان دچار آسیب شده و عکس‌های قدیمی‌تر تهیه شده از نسخه‌ها وضوح بیشتری از اصل آنها داشته‌اند و یا در مورد نسخ مفقود شده، از عکس‌های مجموعه‌های هامبورگ و گوتینگن استفاده شده است. یکی از اهدافی که در C2 همواره مورد پی‌گیری قرار گرفته مشخص کردن منابع سریانی قطعاتی بوده که ناشناخته بوده‌اند. نخستین و چشمگیرترین این قطعات، قطعه‌ی حاضر است. متن سریانی DQ از رساله‌ای تحت عنوان «تفسیر دادیشوع قطری از کتاب پدر اشعیا» که توسط رنه دراگه (Rene Draguet) در بخش دست‌نوشته‌های سریانی مجموعه دست‌نویس‌های کلیسای شرق (CSCO/ss)^۵ به چاپ رسیده برداشت شده است.^۵

در این اثر دراگه متن دقیق دست‌نویس الکوش^۶ را که به دست‌نویس A معروف است آورده است. دست‌نویس A قدیمی‌ترین نسخه‌ی «تفسیر دادیشوع قطری از کتاب پدر اشعیا» است که سایر نسخه‌های موجود از روی آن کپی برداری شده‌اند. این دست‌نویس خود از روی نسخه‌ای معروف به دست‌نویس شماره ۷۴ سیرت^۷ نوشته شده است.

دست‌نویس سیرت ۷۴ که در طبقه‌بندی دست‌نویس‌های قرن چهاردهم جای می‌گیرد، دست‌نوشته‌ای است تحت عنوان «Syriac Bible of Paris» که اکنون موجود نیست و آن را صرفاً از روی چند قطعه که توسط ادای شر^۸ جمع‌آوری و در مجله‌ی تحقیقات آسیایی (Journal Asiatique) به چاپ رسیده می‌شناسیم. این قطعات به دست‌نویس S معروف هستند.

سیمز ویلیامز نسخه سریانی A را مبنای ترجمه‌ی تطبیقی سریانی-سغدی خود به انگلیسی قرار داده است و در پاره‌ای از موارد هر کجا انطباق بیشتری با متن سغدی یافته، به نسخه‌ی S یا نسخه‌ی دیگری از این اثر (Dādišo. Isaiah Macarius) نظری داشته است. در مقاله‌ی حاضر بر پایه‌ی حرف‌نویسی، ترجمه‌ی انگلیسی و توضیحات ارائه شده‌ی برگ‌های شماره‌ی ۳۹ (پشت و روی برگ)، ۴۰ (پشت و روی برگ) و ۴۸ (روی برگ) از قطعه‌ی مورد بحث که متن شماره ۳ از کتاب C2 را تشکیل می‌دهند، به ارائه آوانویسی، ترجمه فارسی و تحلیل زبانشناختی این اثر پرداخته می‌شود.

ترجمه فارسی مشتمل بر دو بخش است. بخش نخست ترجمه‌ی واژه به واژه از متن سغدی را ارائه می‌دهد. در این بخش سعی شده ساختار ترجمه به لحاظ به کارگیری معادل‌های معنایی و صرفی منطبق بر متن سغدی باشد. در بخش دوم با استناد به ترجمه‌ی تطبیقی سیمز ویلیامز از متن سغدی و نسخه‌ی سریانی افتادگی‌های متن سغدی تکمیل و ترجمه با نثری روان ارائه می‌شود. در بررسی تطبیقی متن سغدی با نسخه‌ی سریانی هر کجا اختلافی وجود داشته در قالب افزوده‌های درون متنی بدان اشاره شده است.^۹

۳. بررسی اثر

۱.۳ بررسی قطعه ۳۹ (روی برگ)

۱.۱.۳ حرف‌نوشت قطعه ۳۹ (روی برگ)

*39R
 1 b]šyq. 't b'w'z wy'ny sry qw sm'ny
 2 (pn 't en wy'ny wyspn' qyr'ln p'f rmy. qxt w'nc'nw prf
)w'zt
 3 [frwz'znt]qy'. 't fyr'z xw xypt dstw w'n qt
 4 {ny'sy 'dw 't ny qt'wnt p]rywyd p't x'nt qy frwz'znt
 prf jw'zt.
 5 {y'nt m'tnt qy p'ynt}(zyp)θ wrmw. 't xypθ šy'yt q:xt. 't
 6 [nyt ny's'z. 'wnw n'x](.) w'nt qy wrmw ny p'yd'mt. 't en
 7 [šyryt qy'yt d'w m'tnt](.) 't wyn'z 'wnw bšyq mry qt
 8 [dnt' šq'f'z pr trqx](')q p'rywnt qy sm'znt qw n'wšc
 9 [šw'n s'. nyst'wy z'ty wyspw]'dw q'm'z qt ny'sy 't
 10 [ywny b' wxr qw šyrytw](at)wn s' qy myd w'li. qt
 11 't wyd](*)ty ptybyd. qt 'yny
 12]pr myd'n. šmnw
 13 tym fy')(tr wy'ys
 14 [d'rt m'sy š]qwny --
 15](n)y
 16]('t)
 (the lower half of the page missing)

۲.۱.۳ آوانوشت قطعه ۳۹ (روی برگ)

- 1) β(ə)žik. ət bāwāz wēne sari k ū̄ (a)smān
- 2) pan ət čan wēne wispana kirān ɣarf rami kēt wānčānu par wāzt
- 3) frawazāzand... kyā... ət fērāz xō xēpθ δastu wān kat
- 4) niyāsē ādu ət nē kətāwant pariwēd pāt xānd kē frawāzand par wāzt
- 5) yānd mātand kē pāyand xēpθ warnu ət xēpθ širēt kətēt ət
- 6) nēt niyāsāz ōnu nāx wānd kē warnu nē pačɣaštōārānd. ət čan
- 7) širēt ktētī dūr mātand ət wēnāz ōnu β(ə)žik marti kat
- 8) dandā škāfāz par trxakyāk pariwand kē sanāzand kō nōšč
- 9) žwān sā. nēstāwē zātē wispu ādu kāmāz kat niyāsē ət
- 10) yōnē ba waxar kō širəktu antony sā kē mēd wāb kat
- 11)...ət. wēd āɣati patībēd kat ēnē
- 12)... par mēdan šmanu.
- 13)...tīm f(a)yātar wiyrēš
- 14) dārt...māsē skunē
- 15)...nē
- 16)... ət

۳.۱.۳ برگردان فارسی قطعه ۳۹ (روی برگ)

- (۱) ... کریه و می رسید سرش تا آسمان
- (۲) و از همه طرف او مردمان بسیار که گویی بر بالها
- (۳) پرواز می کردند ... که ... و فراز برد او دستش را تا مگر
- (۴) یکی را بگیرد و نتوانست زیرا آنها که پرواز می کردند بر بالها
- (۵) آنانی بودند که حفظ کردند ایمان خویش را و کارهای نیک خویش را و
- (۶) بقیه را می گرفت. یعنی آنهایی را که ایمان نیافته بودند و از
- (۷) کارهای نیک دور بودند. و دید آن مرد کریه را که
- (۸) دندان [به هم] می سایید به تلخی برای آنها که بالا می رفتند به سوی

- (۹) زندگانی جاوید. فرزند تباهی همه را آرزو می‌کرد که بگیرد و
(۱۰) ناگهان بود صدایی خطاب به آنتونیوس مقدس که چنین گفت که:
(۱۱) ... و آن [چه که پیش] آمد. دانست که این
(۱۲) ... در وسط، شیطان
(۱۳) ... باز هم بیشتر بیدار
(۱۴) کرد ... در کهنسالی
(۱۵) ... نه
(۱۶) ... و

۴.۱.۳ برگردان فارسی قطعه ۳۹ (روی برگ) براساس نسخه سریانی

... و او (= آنتونیوس) چشمانش را گشود
و پیکر مردی را دید که بسیار کریه بود. و سرش تا آسمان می‌رسید
و مردمان بسیاری بودند که گویی از همه طرف او بر بال‌ها
پرواز می‌کردند (سر: گویی آن‌ها بر بال‌ها پرواز می‌کردند) و ... (سر: از او بالا می
رفتند) و او دستش (سر: دستانش) را فراز برد (سر: نهاد) تا مگر
یکی را بگیرد. و او نتوانست زیرا آن‌ها که بر بال‌ها پرواز می‌کردند
آنانی بودند که ایمانشان را حفظ کردند و [نیز] کارهای نیکشان را (سر: «و [نیز] کارهای
نیک را» حذف شده) و
بقیه را می‌گرفت. یعنی آن‌هایی را که ایمان نیافته بودند و از
کارهای نیک دور بودند. و او آن مرد کریه (سر: وی را) را دید که
به تلخی برای آن‌هایی که در حال صعود به زندگانی جاوید (سر: «به زندگانی جاوید»
حذف شده) بودند دندان [به هم] می‌سایید.
فرزند تباهی آرزو می‌کرد که ای کاش (سر: خوشحال می‌شد اگر) می‌توانست همه را
بگیرد (سر: با خود ببرد) و
ناگهان صدایی بود خطاب به آنتونیوس مقدس که چنین گفت که:
بدان آن [چه را که پیش] آمد. و آنگاه
او دانست که این معبر ارواح بوده است

و آنکه در وسط ایستاده است شیطان است، دشمن راستی
این رؤیا او را باز هم بیشتر بیدار کرد
و او را برآن داشت که خود را در کهنسالی بازیابد.

۲.۲.۳ بررسی قطعه ۳۹ (پشت برگ)

۱.۲.۳ حرف نوشت قطعه ۳۹ (پشت برگ)

*29V
 1 wytw hwtaq qd pepatq' m'x š[ff'myq qd pr cwt y h'd yw]
 2 d'w cxt y dū martam' prw. 't h'd (y[rf] paxmyq qd qw
 awqat]
 3 qf'ny q'rytg rw'rt en f'yr'mnt' [p'ys' 't qd p'atqdat 't
 'awxw]
 4 xwnt qd' h'x xwimyq qd qw [mynat 'rt'wiy rw'nt en
 xypθ]
 5 ny'f'mnt' p'ys'. 't qd p'ibyd(n)[t' 't ywb'iy' ptwydat qd' ny]
 6 h'myq cwt wynt 'rt'wiy rw'nt [qy ybwstny m'x xypθ
 'wat pr]
 7 rwxāny'qy w'n'ncyqy'. 't (y)[wby' ptwydat qw h'rw s'
 en]
 8 f'zty pyd'r qy w'n'ncyqy[t] c'nt qw wyāt s' qd' ny
 š'tmyq]
 9 cwt powq'n wnt sprt[š [d'yty rw'nt qy ybwstny 'tz'wr]
 10 θbrty wānty nm'c] qw wyāt s' qy prywnt qwre]
 11 w'dw paxānt (q)[t' ny nwm'yq cwt wyāt 'rt'wiy rw'nt]
 12 qy bwstny [qd' ny -
 13 'm'ty [
 14 'xoty [
 15 f'm[cyq
 (the lower half of the page missing)

۲.۲.۳ آوانوشت قطعه ۳۹ (پشت برگ)

- 1) wayduβōtka kat parčpandkā māx šatfārmīk kat par čū-ti βād ēw
- 2) dēwčaxti dan martəxma parčw ət βād γarf pančmīk kat kō sukand
- 3) kətānī kāreti ruwānt čan f(a)terāmanda pašesā ət kat patβedand ət andōxč
- 4) xwarand katā nē xušmīk kat kō mēnand artāwtī ruwānt čan xēpθ
- 5) niž-āmanta pašesā ət kat patβedand ət γuβtyā patwēdand katā nē.

- 6) (a)βdmīk čut wēnand artāwī ruwānt ke βōstānī māx xēpθāwand par
 7) roxšnyākī wēnāncīkyā at γūβtyā patwēdand kō βαγυ sā čan
 8) rāzī pidār kē wēnāncīkt kətand kō wišand sā katā nē (a)štmīk
 9) čut pačukān wanand zpartt ādētī ruwānt kē βōstānī at zāwar
 10) θβartiwišande namāč kō wišand sā kē pariwand kurč-
 11) wāđu pačaxšand katā nē nawmīk čut wiyašand artāwī ruwānt
 12) kēβōstānī katā nē.
 13) āmātē
 14) āzandī
 15) f(a) tamčīk

۳.۲.۳ برگردان فارسی قطعه ۳۹ (پشت برگ)

- (۱) ... گفته می‌شود که خواهند برد ما را. چهارم [این] که: چرا گاه یک
 (۲) دیو می‌جنگد با انسانی و گاه [دیوان] بسیار. پنجم [این] که: کجا هستند
 (۳) ارواح گناهکاران پس از مرگ [شان] و [این] که هشیارند و اندوه
 (۴) می‌خورند یا نه. ششم [این] که: کجا ساکن می‌شوند ارواح پرهیزکاران پس از
 (۵) مرگشان و [این] که: هشیارند و شکر می‌کنند یا نه.
 (۶) هفتم: آیا می‌بینند ارواح پرهیزکاران در بهشت خداوندمان را
 (۷) در هیأتی از نور و شکر گزارند خداوند را
 (۸) به سبب اسراری که آشکار شدند برایشان یا نه. هشتم:
 (۹) آیا دعا می‌کنند ارواح مقدس اشخاصی که در بهشت [هستند] و [آیا] نیرو
 (۱۰) می‌بخشد دعایشان به آنانی که بدیشان پناه
 (۱۱) می‌برند^{۱۰} یا نه. نهم: آیا شادمانند ارواح پرهیزکاران
 (۱۲) که در بهشت [هستند] یا نه
 (۱۳) آماده...
 (۱۴) روایت...
 (۱۵) نخست...

۴.۲.۳ برگردان فارسی قطعه ۳۹ (پشت برگ) براساس نسخه سریانی

سوم [این که]: (سر: پس در مجموع) چرا با وجود اینکه فقط یکی از فرشتگان هر یک از ما را اینجا [و] نیز پس از عزیمت‌مان از دنیا تا روز رستاخیر همراهی می‌کند برای شکوه جلوه‌ی الهی بازگفته می‌شود که فرشتگان بسیاری ما را خواهند برد.

چهارم [این] که: چرا گاه یک دیو با انسانی می‌جنگد و گاه [دیوان] بسیار.

پنجم [این] که: ارواح گناهکاران پس از مرگ [شان] کجا هستند و [این] که هشیارند و اندوه می‌خورند (سر: رنجور و غمگین هستند) یا نه.

ششم [این] که: ارواح پرهیزکاران پس از درگذشتشان کجا ساکن می‌شوند و [این] که هشیارند و شکر می‌کنند یا نه.

هفتم: آیا ارواح پرهیزکاران در بهشت، خداوندان را در هیأتی از نور می‌بینند و به سبب اسراری که بر آنان آشکار شدند شکرگزار خداوند هستند یا نه.

هشتم: آیا ارواح مقدس اشخاصی که در بهشت [هستند] دعا می‌کنند و [آیا] دعایشان آنانی را که بدیشان پناه می‌برند نیرو می‌بخشد (سر: می‌بخشد) یا نه.

نهم: آیا ارواح پرهیزکاران که در بهشت [هستند] شادمانند یا نه.

پس در باب موضوع این ۹ عنوان، با تأیید عیسی مسیح من آماده صحبت کردنم. برای تکمیل این روایت و برای روشن‌گری بیشتر خوانندگان.

نخست ...

۳.۳ بررسی قطعه ۴۰ (روی برگ)

۱.۳.۳ حرف نوشت قطعه ۴۰ (روی برگ)

*40R

1 dbtyq qt pr ewty xy]pθ rw'ny
 2 [sn'mnty žmny' wyn 'ntwnys ptry γrf dywt qt]šw
 pwx'y'znt
 3 ['t]ps' γrf rmy sn'mnty žmny' wšmnw x]wdq'r qt pwx'y'z-
 4 xyd qy š(m)[nw xwdq'r pwx'y'z wyd]γrf rmw: 't ps'
 5 'ntwnys ptry (r)[w'ny ryty γrf dywt] nyžnt. dw' 'xyc
 'štytqn. yw
 6 '(y)c. qt šmn(w)[žwγtry 't bžtry x]c(y) en s't dxyty wyny
 'mrθty:
 7 't w'nc'nw (z)[wštr 't xwšywny]xey pr s't dxyty xš'wn 't
 8 wšnty γnt'q. (')[t dbtyq 'yc qt b]wšny xey yw yw en
 dxyty 't
 9 tym fy'tr dxyty xwštr (p)[r 'xwnc qr](w)n dn wyspn' prw.
 't wyspw
 10 'dw xw qy xey γnt'qy s[ry'qyc] pr pw wryt tmp'rmyšt
 11 n' ptšt[y]nt šm'ryt bwšny xc(y) qt (šw)[žwšy. c'nw
 bž'xwq wnty
 12 't wryšt 'ywzxt: 't brty 't '(b)rt pr n' ptšty'nt šm'ryt..
 13 ['t] fem(b)deyqt rwžtyt pwn wnty mrtxmyty žy'wry
 štyq
 14 [q]t pr ewty c'nw yw yw fryšty '(w r'θy) xey qw wyspw
 yw yw
 15 [s](') en m'x: (md)y 't ms en m'x[ny](ž)'mnt' pšys' qy en
 16 (f)embdy wytwr qw 'xz'mntw [pn] en bγ'nyq ptq'ry
 zpry'qy
 17 pyd'r. tym γrf fryštyt (wyt)w xey qt šqmtq' m'x-
 18 wyspy yw en mrtxmyty yw (f)ryšty θbrty bwt qyw s'
 en s(f)rynn'
 19 qw w(yn)y p'y'mntw s' en wyd'(b) w'nc(')nw šy wr-
 (q)'(ry) xey. tym
 20 fy'tr en bγ'nyq ptq'f(y) zpry'qy p(x)d'r. en wyny s(fr)yn-
 'mnty
 21 'y'z qy yz'ty brey 'wnw n'x c'nw fθm'ty by 't sfryty xw
 22 rw'n pr tmp'r en wyny pwx'[y]m(n)tγ spwny'(q)y
 p(š)ys'. wytwr qw
 23 'xz'mnty žmnw pn. 't mrtxmy ftyr'mnty žmny'. prpt
 x(yd) fryšty
 (several lines missing)

۲.۳.۳ آوا نوشت قطعه ۴۰ (روی برگ)

1) šifdīk kat par čŭ-ti xēpθ ruwānī

2) sanāmandē žam(a)nya wēn antony pitari γarf dēw kat šu pačuxāyāzand

- 3) ət pasǎǎɣarf ramī sanāmandē žam(a)nya šmanu xuδ-kār kat pačuxāyāz.
- 4) xēd kē šmanu xuδ-kār pačuxāyāz wēd ɣarf ramu ət pasǎǎ
- 5) antony pitare ruwānī ritǎ ɣarf dēwt nīžand dōwǎǎǎč aštāytkan yu
- 6)ēč kat šmanu žuytarī ət βəžtarī xači čan sāt dēwtī wǎne āmarθtī.
- 7)ət wāncānu xōštar ət x(u)šǎwanē xači par sāt dēwtī xšāwan ət
- 8)wišandɣandāk. ətδiβdīk ēč kat βāwwanē xači ēw ēw čan dēwtī ət
- 9) tīm f(a)yātar dēwtī xōštar. par axunč karūn dan wispana parǎw ət wispu
- 10) ādu xō kē xači ɣandāk saryākīč par pu-ware tanpārmišt
- 11) nā patštyānt šmārēt βāwwanē xači kat šu žwēžē čānu β(ə)žāxāk wanti
- 12)ət wiyrēšt āyōzēt ət βarti par nā patštyānt
- 13) ət f(ə)čambaδčīk rōžtyāt pūn wanti martəxmētī žyāwarī. štīk
- 14) kat par čǎ-ti čānu ēw ēw frēštē ōrāθē xači kō wispu ēw ēw
- 15) sāčan māx maδē ət mas čan māx nīžāmandā pašesā kē čan
- 16) f(ə)čambaδī witǎr kō axaz-āmandē pan čan βayānīk patkǎrē zparyākī
- 17) piδār tīm ɣarf frēštēt waytu iči katškarandkā māx.
- 18) wispi ēw čan martəxmētī ēw frēštē θβartē βōt ki-yu sā čan s(ə)frīnā
- 19)kōwǎne pāyāmandu sā čan wiδāβ wāncānu šē warakārē xači tīm
- 20) f(a)yātar čan βayānīk patkǎrē zparyākī piδār čan wǎne s(ə)frīnāmandē
- 21)āyāz kē zātē-βarčī ōnu nāx čānu faθmāte βēət s(ə)fritē xō
- 22)ruwān par tampār čan wǎne puxāyāmandē spunyākī pašesā witǎr kō
- 23) axaz-āmandē žam(a)nu pan ət martəxmē f(a)tērāmandē žam(a)nya parēpt xēd frēštē.

۳.۳.۳ برگردان فارسی قطعه ۴۰ (روی برگ)

(۱) دوم [این] که: چرا

(۲) به هنگام خروج روحش دید پدر آنتونیوس دیوان بسیار که آن (=روحش) را مانع

می شدند.

۳) و از سوی دیگر به هنگام عروج [روح] بسیاری مردمان، شیطان به تنهایی [بود] که مانع می‌شد.

۴) این که شیطان به تنهایی مانع می‌شد آن مردمان بسیار را و از سوی دیگر

۵) در برابر روح پدر آنتونیوس دیوان بسیار خروج کردند دو چیز را نشان می‌دهد: این

۶) چیز که شیطان سخت‌تر و بدتر از همه دیوان همراه او [است]

۷) و همچون سرکرده و پادشاه است بر نیروی همه دیوان و

۸) [کردار] بد ایشان و دیگر چیز این که کافی است تنها یک [دیو] از دیوان و

۹) باز هم بیشتر (=کافی‌تر) که سرکرده‌ی دیوان [هم باشد]، برای مبارزه کردن با هر

کس و همه

۱۰) آنکه او هست رهبر شرارت، با افکار بی‌ارزش جسمانی

۱۱) ناپایدار قادر است که آن [ها] را زیر و رو کند آنگاه که دردمند می‌کند

۱۲) و بر می‌انگیزد طوفان‌ها و می‌برد و می‌آورد برای [آنها] افکار ناپایدار

۱۳) و [از] آرزوهای دنیوی پر می‌کند قلب مردمان را. سوم

۱۴) [این] که: چرا با وجود اینکه تنها یک فرشته همراه است با هر یک نفر

۱۵) از ما اینجا، نیز پس از عزیمت‌مان از

۱۶) دنیا تا رستاخیز برای شکوه جلوه‌ی الهی

۱۷) باز فرشتگان بسیاری گفته می‌شود که همراهی خواهند کرد ما را.

۱۸) هر یک از انسانها، فرشته‌ای داده می‌شود به او از سوی آفریدگار

۱۹) برای محافظت او از آسیب، همانطور صلاح اوست [و] باز

۲۰) بیشتر برای شکوه جلوه‌ی الهی که از

۲۱) آغاز خلقت او در زهدان [مادر] یعنی هنگامیکه دمیده شود و آفریده [شود]

۲۲) روح او در بدن پس از تکمیل شکل‌گیری آن تا

۲۳) زمان رستاخیز و هنگام درگذشت آدمی، که همراهی کند آن را فرشته.

۴.۳.۳ برگردان فارسی قطعه ۴۰ (روی برگ) براساس نسخه سریانی

دوم [این] که: چرا

به هنگام عروج روحش، پدر آنتونیوس دیوان بسیاری را دید که مانع آن (روحش) می‌شدند.

و از سوی دیگر به هنگام عروج [روح] بسیاری از مردمان (سر: او متوجه شد که) شیطان به تنهایی [بود] که مانع عروج [آنها] می‌شد.

این [حقیقت] که، شیطان به تنهایی مانع آن افراد بسیار (سر: همه آنها) می‌شد و از سوی دیگر

دیوان بسیاری در برابر روح پدر آنتونیوس خروج کردند، دو چیز را نشان می‌دهد: این چیز که شیطان سخت‌تر و بدتر از همه دیوان همراه او [است] و همچون سرکرده و پادشاهی است در رأس نیروی همه دیوان و [کردار] بد ایشان و دیگر چیز این که یک دیو از دیوان به تنهایی کفایت و باز هم بیشتر (=کافی‌تر) که سرکرده‌ی دیوان [هم باشد]، برای مبارزه کردن با هر کسی و همه. آن که او رهبر شرارت است با استفاده از افکار بی ارزش و ناپایدار جسمانی قادر به زیر و رو کردن آن [مردمان] است آنگاه که دردمند می‌کند قلب مردمان را و [در آن] طوفان‌ها بر می‌انگیزد و [آن را] از آرزوهای دنیوی پر می‌کند و افکار ناپایدار برای [آنان] می‌برد و می‌آورد. سوم [این] که: چرا با وجود این که تنها یک فرشته با هر یک از ما اینجا و نیز پس از عزمتمان از فرشتگان است، برای شکوه جلوه الهی دنیا تا رستاخیز همراه است، باز گفته می‌شود که فرشتگان بسیاری ما را همراهی خواهند کرد. [همانطور که] به هر یک از انسان‌ها فرشته‌ای از سوی آفریدگار داده می‌شود برای محافظت او در برابر آسیب (سر: آسیب‌ها) همانطور (سر: جانی که) به صلاح اوست [و] باز بیشتر برای شکوه جلوه الهی که از آغاز خلقت او در زهدان [مادر] یعنی هنگامیکه (سر: از هنگامی که) روح در بدن دمیده و (سر: در آن) آفریده می‌شود پس از تکمیل شکل‌گیری آن تا زمان رستاخیز و در هنگام درگذشت آدمی (سر: این) فرشته روح را همراهی کند و به دستور خدا او را به سوی بهشت بالا برد و اگر روح پرهیزکار باشد با آن وارد بهشت شود و با آن بماند تا روز رستاخیز.

آنگاه روح [جامه] تن پوشد و تنومند (= دارای تن) به همراه فرشته‌ی ملازمش به ملاقات پروردگار برده شود و با او وارد بهشت شود. اما اگر روح گناهکار باشد فرشته او را رها کند تا با دیوانی برود که او را در [انجام] گناه یاری داده‌اند تا آنها او را به شئول (Sheol) ببرند که جایی تاریک است.

۴.۳ بررسی قطعه ۴۰ (پشت برگ)

۱.۴.۳ حرف نوشت قطعه ۴۰ (پشت برگ)

*40V
 1 [p](wn) myy: ydn [
 2 [q]t sty dn rw'n (prw) š[ywl qw 'xz'mntw pn en b'y'nyq
 ptq'ry]
 3 [z]p'ry'qy pyd'r. e'nw ny [bwt wyny 'yc wyd'b qt' pty'by'
 pry'myd]
 4 qt stysqn dn rw'n prw d[ywyd wy'qy]t ms
 5 wyd'b(qy)n 't pty'by ny qty [pr wyny swq'm dyw pr]w qy
 yfembdy[.]
 6 prywyd wntn pd'ty 't bžnq'ry(') [qy wn'z prywyd 'bnt] qy
 šy m't
 7 dywty'prw: pr y'tqwny 'rqt ['t ptqry sp]('s(q)y' -- 'r
 8 w'nc'nw n'yt fryštyt 'wpty'[pt bnt qw fryš]tw s' qy dn
 9 šyrqty rw'n prw sty n'ž'(mnty žmny' p)(rym)(y)(d) (fr'n'
 ms yrf
 10 dywt 'byntnt qywyd dyw s' [qy wn'z]ynt'q p(r) (q)t'n'y'
 q'rw
 11 rw'n n'ž'mntx žmny' q(y) (c)[n tmp]'r. en wšnty xwsnty'
 pyd'r
 12 qy pr wyny nst'w: 't pr (wšn)ty [yž qy s(p)ty] qy cyw :
 w(y)[d]
 13 w'xs qy (w)yd'rt 'šyy' ptry. qt e'nw n'ž't rw'n cym[yd]
 14 fembdy: šwntq' dyw p(r)w fryštyt: 't wyd'qy n'žntq'
 wy(n)[y]
 15 ryty s't t'ry sp'dy'nt(.) 't q'mntq' ny't qt šw xwznt
 16 qt sty en wyšnty xypθ '(x)c pryw. ny s't d'xwt qy wsprd
 wy'q[
 17 w'btqn. yw'r w'nt dywt qy ex'd'm(t) dyw prw pr s't wyny
 18 žw'ny žmnw. db't prywnt ds' dyw w'btqn qy exnt dn
 19 swqb(')rty prw pry'mnt ds' ny(z)b(')[n]('). pr[y]wyd p' ms
 fryštyt
 20 qy šwntq' dn rw'n'prw. ny pr s't fryštyt wyd'rt. yw'[r]
 21 prywnt qy 'byntnt qw rw'n s' en 'rtwy' zp'ry'qy pyd'r. qy
 22 qθ'rt dywyd yw fryšt' prw qy '(b)s(t)w' xey'. 't en wšnty
 xwsnty'
 23 pyd'r qy pr (w)[yn](y) wxš'mntw: t(y)m (f)[y]t[r](c)n
 zp'rt r'zy zp'ry'(q)y pyd'r
 24 qy 'wpty'p qy pr mšyh' tmp'r 't ywxnw 't 'yžn qty :
 w'nc'nw
 (several lines missing)

۲.۴.۳ آوانوشت قطعه ۴۰ (پشت برگ)

- 1) pūn mēγ γadan
- 2)kat asti dan ruwān parēw šeol kō axaz-āmandu pan čan βayānīk patkāre
- 3) zparyākī piḍār čānu nē βōt wēne ēč wiḍāβ katā patīθyā parimēd
- 4)kat astiskan dan ruwān parēwḍiwēd wyākī mas
- 5) wiḍāβkēn et patīθī nē kote par wēne sukām ḍyu parēw kē f(ə)čambaḍī
- 6)pariwēd wandan paḍātē et β(ə)žangāryā kē wanāz pariwēd aβand kē šē māt
- 7)ḍēwtī parēw par yātkōnē arskt et patkarē spāsakyā ar
- 8)wāncānunēt frēštēt ō-patyāpt βand kō frēštu sā kē dan
- 9)širaktē ruwān parēw asti niž-āmandē žam(a)nya parimēd fraγnā mas γarf
- 10)ḍēwt aβontand kiwēd ḍēw sā kē wanāz γandāk par kōtānī-kāru
- 11)ruwān niž-āmandē žam(a)nya kē čan tampār čan wišande xusandyā piḍār
- 12)kē par wēne nēstāwu et par wišande rēž kē (a)spatē kote čiyu wēd
- 13) wāxš kē wayḍārt isaiah p(i)tari kat čānu nižāt ruwān čimēd
- 14)f(ə)čambaḍī šawandkā ḍyu parēw frēštēt et wēḍāγ(a)tē nižandkā wēne
- 15)ritē sāt tārē spādyānt et kāmandkā niyāt kat šu xōzand
- 16) kat asti čan wišande xēpθ ēč parēw nē sāt ḍēwt kē wisparḍ wyāk
- 17) wāβtkan yiwār wānd ḍēwt kē čaxāḍārand ḍyu parēw par sāt wēne
- 18) žwānī žam(a)nu ḍβāt pariwand ḍasa ḍēw wāβtkan kē čaxand dan
- 19) sōkβārtī parēw parimēnd ḍasa nizβanda pariwēd pā mas frēštēt
- 20) kē šawandkā dan ruwān parēw nē par sāt frēštēt wayḍārt yiwār
- 21)pariwand kē aβontand kō ruwān sā čan artawyā zaparyākī piḍār kē
- 22) kaθārtḍiwēd ēw frēšta parēw kē aβastu xaci et čan wišande xusandyā
- 23)piḍār kē par wēne wixasāmandu tīm f(a)yātar čan zpart rāzī zparyākī piḍār
- 24)kēō-patyāp kote par mašiha tampār et yuxnu et ēžan kote wāncānu.

۳.۴.۳ برگردان فارسی قطعه ۴۰ (پشت برگ)

- (۱) تاریکی انبوه، عدن
- (۲) که هست همراه با روح در شئول تا رستاخیز برای شکوه جلوه‌ی الهی
- (۳) هر چند نمی‌شود او [متحمل] هیچ عذاب یا خواری برای این
- (۴) که هست با روح در آن مکان، همچنانکه
- (۵) معذب و خوار نشد در بودنش با او در جهان
- (۶) به سبب بسیار ناراستی و شرارت که انجام می‌داد، به سبب ارتباطی که از [جانب] او بود
- (۷) با دیوان در کار جادو و پرستش دیوان. و
- (۸) همچنانکه دیگر فرشتگان همراه هستند با فرشته‌ای که همراه
- (۹) روح پرهیزکار است هنگام خروج [از بدن] همچنان
- (۱۰) دیوان بسیار همراه هستند با آن دیو که انجام می‌داد [کارهای] شیطانی در روح [فرد] گناهکار
- (۱۱) هنگام خروج از بدن، به سبب خرسندیشان
- (۱۲) که در عذاب آن (=روح) [است] و در کامشان که کامل شد توسط آن (=روح).
- (۱۳) سخنی که گفت پدر اشعیا که: هنگامی که خارج شود روح از این
- (۱۴) جهان، خواهند رفت با او فرشتگان و پس خواهند رفت با او
- (۱۵) رو در روی همه‌ی سپاهیان تاریکی و خواهند خواست گرفتن [روح را] که آنرا ارزیابی کنند
- (۱۶) که [آیا] هست از آن ایشان چیزی با آن؟ همه دیوانی را که همه جا [هستند]
- (۱۷) نمی‌گویند، بلکه آن دیوانی را [می‌گویند] که جنگیده‌اند با او در تمام
- (۱۸) دوران زندگی‌اش. شاید از آن ده دیوی می‌گویند که می‌جنگند با
- (۱۹) راهبان از طریق این ده میل چرا که نیز [در باب] فرشتگانی
- (۲۰) که خواهند رفت با روح، از همه فرشتگان نگفته است، بلکه
- (۲۱) درباره‌ی آنها که به روح ملحق می‌شوند [صحبت کرده است]، به حرمت پرهیزکاری که
- (۲۲) انجام داده است با آن یک فرشته‌ای که پیوسته است [بدو] و به سبب شادمانی ایشان
- (۲۳) از نجات آن (=روح) و باز بیشتر (=فراتر از آن) به حرمت راز مقدسی

(۲۴) که سهیم شد [به سبب آن] در جسم و خون مسیح و این گونه ارزشمند شد.

۴.۴.۳ برگردان فارسی قطعه ۴۰ (پشت برگ) براساس نسخه سریانی

پرز تاریکی در عدن بیرون از بهشت. اما گروهی هستند که می گویند:
او تا رستاخیز در شئول(سر: آنجا) با روح(سر: با آن) همراه است، برای شکوه جلوه‌ی
الهی(سر: حذف شده است).

هر چند او در این میان از اینکه در آن مکان همراه روح است متحمل هیچ عذاب یا
خواری نمی شود

همچنان که در همراهیش با آن در جهان بخاطر آن همه ناراستی و شرارت بسیار(سر:
همه‌ی آن ناراستی و شرارت) و ارتباطی که در اجرای جادو و ستایش بت‌ها با دیوان داشت
متحمل هیچ عذاب و خواری نشد.

و همچنان که دیگر فرشتگان، همراه آن فرشته‌ای هستند که
روح مرد پرهیزکار را به هنگام خروج از بدن همراهی می کند،
دیوان بسیاری به هنگام خروج [روح] (سر: خروج آن) از بدن به سبب خرسندی که در
عذاب آن دارند و به سبب کامشان که توسط آن برآورده شد
همراه آن دیوی هستند که در روح فرد گناهکار دست به کارهای شیطانی می زد.

سخنی که پدر اشعیا [در این باره] گفت [چنین است] که: هنگامیکه روح از این جهان
خارج شود

فرشتگان با او خواهند رفت. پس رو در روی همه‌ی سپاهیان تاریکی با او خواهند بود.
و می خواهند [روح را] بگیرند که آنرا ارزیابی کنند که آیا چیزی از ایشان با آن هست؟
او سخنی از دیوانی که همه جا هستند به میان نمی آورد بلکه تنها از دیوانی می گوید که در
تمام دوران زندگی اش با روح جنگیده‌اند.

شاید او از آن (سر: این) ده دیوی می گوید که از طریق ده میل با راهبان می جنگند
چرا که [در باب] فرشتگانی که با روح خواهند رفت نیز، او درباره همه فرشتگان سخن
نگفته است،

بلکه (سر: از آن میان) درباره آنانی صحبت کرده است که به روح ملحق می شوند به
حرمت پرهیزکاری که آن (=روح) با همراهی آن یک فرشته‌ای که [بدان] ملحق می شود
(سر: با همراهی آن فرشته‌ای که بدان ملحق می شود، به حرمت اعمال نیکی که انجام

می دهد) به انجام می رساند و به سبب خرسندیشان از نجات آن و فراتر از آن به حرمت راز مقدسی که [به سبب آن راز]

در جسم و خون مسیح سهیم شد و از آن ارزش یافت (سر: به حرمت سهیم شدن در اسرار مقدس بدن و روح مسیح که از آن ارزش می یافت)
چنانکه جان کریسوستوم (John chrysostom) مقدس می گوید.

۵.۳ بررسی قطعه ۴۸ (روی برگ)

۱.۵.۳ حرف نوشت قطعه ۴۸ (روی برگ)

*48R
 1 wγ](d')rt (p*)lws. c'nwt ny [γrb'msq
 2 xw]ey sydtq mn' nyž(')[mnty
 3]=[ ](pr)w 'yžn bnq'. 't m(s)[
 4 [ ]=[ ]=[p](ryw)[y](d) (q)t: γrf cn wγ'm[vyty qw
 mšyh' wrnw
 5 [s](' pn)t šq(r)nq'. (nw)q(r) (m)s c'f (urq)rx xc[y mn
 nyž'mnty qy
 6 [c]n fe(m)b(d)y: en wy(ryθ'm)nt' pyd'r qy mš(yh)'[prw
 yw'r
 7 [x]ey ms '(yn)y qt prxn cn šm'(x) py(d')r : (s)[wq'm qy
 mšyh' prw 't
 8 [w](y)ryθ'mntw (q)y mšy[h](')prw w .tqn mp(š)q[n': ny
 wyd qy'
 9 bwtq' npwlswy sm'ncyq wšm wštm'xy dn (m')[x xypθ'wnt
 prw]
 10 (yw)'r wyd (qy) bwt(q)' wyny 't np'rxqy pt-γ'm(b)ryt[y
 mšyh' prw]
 11 ybwst(n)y'. (e)nw ['yžn](t) bntq' pr (w)yn wyny m'n(w)q-
 [y' pwn]
 12 (nwš)c[žw'n pr wy(n)y γwbe rwxš(n)[y]'q qy (w)y d'(s-
 n)[y](q)[wyn'ncyqy'
 13 qy bwtq' pr wyšnt : qt nwq(r) m(d)x c'nw tympn p(r)[
 myrynw]
 14 tmp'r m't: 't pr γw'ny (f)embd (p)rwrt'z: qy(m)nt w'
 [γwbtyt]
 15 wγn'ncyqyt s' 'yžn (b)(') w'n qt cn sq'm(')nq(y)' d(b)[ny'
 pyd'r]
 16 prbtyx b'z wyspy' mšy qw xy(pθ)t(m)p'(r) wytrx(ty')
 s'(q)[y m't]
 17 šmnw žynt. w'n qt šw 'wšqyrdy qt (ny p)trzy (w')[nc'nw]
 18 wyd'rt. p(s)' c'f f(y)'tr qw γwθtrt 't f((r)t(r)t (wyn'ny
 cyq)[y](t)[
 19 cymnty 'yžn bwtq' ybwstny('). (w)d'y qw s't γw(b)t(y)t
 'w'(zy)[t]
 20 mγnnt'. ptrt' w'bmsq zw 't xwštrt ptrt'. zprtt (b)[y](w-
 ny)t[
 21 '[t](f)w)x(')rs ptγ'mbtyt'. wyc'wyt 't 'zn'nxt. γnqynt
 p(d'r)[ny]
 22 [t pšqr]tyt xwštyt'. ywt'št swqb'rt 't rštyt wrnqynt ('t)[
 23 [šyrqtyt] : qy mn b'zy 'yžnt wn't wšnty pr(w) 'myn :
 (w)š(nty)
 24 [pewq'n] pr n(p)ys(n)w 't ptfšynw b't 'myn

۲.۵.۳ آوا نوشت قطعه ۴۸ (روی برگ)

- 1)... waydart polos čānūt nē ɣarβāmsk
- 2) ... xučī sēdōdka mana niž-āmandē
- 3)... parēw ēžan βankā ət mas ...
- 4) ... pariwēd kat ɣarf čan wiḡāmetī kō mašīhā warnu
- 5)sā pand škarankā nūkar mas čāf warakārē xači mana niž-āmande kē
- 6)čan f(ə)čambađī čan wirēθāmandē piđār kē mašīhā parēw yiwār
- 7)xači mas ēnē kat paraxsan čan šmāx piđār sukām kē mašīhā parēw ət
- 8)wirēθāmandu kē mašīhā parēw wāβdkan mapəškənā nē wēd kē
- 9)βotkā polosi (a)smān-čik wištmāxī dan māx xēpθāwand parēw
- 10)yiwār wēd kē βotkā wēne ət pāriktī patḡāmβarētī mašīhā parēw
- 11)βōstāničānu ēžant βandkā par wēn wēne mānūkyā pūn
- 12) nōščžwān par wēneyōβč roxšnyāk kē wiđās-nik wēnāncikyā
- 13)kēβōtkā par wišand kat nūkar mađē čānu timpan par mirēnu
- 14)tampār māt ət par ɣwānī f(ə)čambađ parwartāz kimand wā ɣūβdēt
- 15)wēnāncikēt sā ēžan βa wān kat čan škā-mānkyā δβanayā piđār
- 16)parβaydēβāz wispyā mēθī kō xēpθ tampār witraɣdyā sā kē māt
- 17)šmanužiyand wān kat šu wiškērđē kat nē patrazē wānčānu
- 18)wayđārt pasā čāf f(a)yātar kō ɣūβtart ət fartart wēnāncikyā
- 19)čimandēžan βōtkā βōstānya wiđē kō sāt ɣūβdēt awāzēt
- 20)mēnand pitarta wāβəmsk zu ət xwaštar pitarta zpart βyōnēt
- 21)ət fuxārt patḡāmβarēt wičāwēt ət āzānnēt ɣankēnt pađārnēt
- 22)ət paškartēt xwaštēt ēw-tāčt sōkβārt ət raštē warn-kēnt ət
- 23)širāktet kē man baɣī ēžant wanāt wišande parēw amen wišande
- 24)pačukān par nipēsnu ət patfasēnu βāt amen.

۳.۵.۳ برگردان فارسی قطعه ۴۸ (روی برگ)

- (۱) ... گفت پولوس چون نمی دانم
- (۲) ... خوش به نظر می رسد مرا رفتن
- (۳) ... با ... ارزشمند خواهم شد و نیز ...
- (۴) ... چرا که بسیاری از بیگانگان را به سوی باور مسیح
- (۵) همراه برم^{۱۱}، حال گر چه سودمند است مرا رفتن
- (۶) از دنیا به سبب نزدیکی با مسیح ولی
- (۷) [لازم] است نیز اینکه بمانم از برای شما. بودن با مسیح و
- (۸) نزدیکی با مسیح را میگوید مفسر. نه آن [نزدیکی] که
- (۹) خواهد بود پولوس را در قلمرو بهشت با خداوندان
- (۱۰) بلکه آن که خواهد بود برای او و دیگر پیام آوران(حواریون) با مسیح
- (۱۱) در بهشت آنگاه که شایسته خواهند بود به دیدن هیئت او پر از
- (۱۲) زندگی جاوید در روشنی شکوهمند او که شگفت ظهوری
- (۱۳) خواهد داشت برایشان. اگر اکنون، اینجا در حالیکه هنوز در تن فانی
- (۱۴) بود و در دنیای گناه می گشت این بس شکوهمند تصاویر را شایسته بود
- (۱۵) چنانکه به خاطر ترس از غرور
- (۱۶) تسلیم می شد هر روز به تنگنای تن خویش که بود
- (۱۷) پیام آور شیطان تا او را سیلی زند که مغرور نگردد چنانکه
- (۱۸) [خود] گفت، پس چه بسیار تصاویر شکوهمندتر و نیکوتر
- (۱۹) از آنها [را] سزاوار خواهد بود در بهشت. آنجا که همه جمع های ستوده
- (۲۰) ساکنند. پدرها (کشیش ها) را می گویم من و پدرهای ارشد (بطریق ها) را. پیامبران مقدس
- (۲۱) و پیام آوران(حواریون) قدیس، شهیدان و اعتراف کنندگان. اسقف های پیروزمند
- (۲۲) و آموزگاران شکنجه دیده، راهبان عزلت گزین و معتقدان راستین و
- (۲۳) پرهیزگاران. [باشد] که ما را خداوند شایسته گرداند از طریق ایشان. آمین!
- (۲۴) دعای ایشان بر نویسنده و خواننده باشد. آمین!

۴.۵.۳ برگردان فارسی قطعه ۴۸ (روی برگ) براساس نسخه سریانی

مفسر می‌گوید که پولوس گفت: من دچار تردید هستم چون نمی‌دانم کدام را باید برای خود برگزینم. زیرا خوش به نظر می‌رسد (سر: مقبول است) مرا رفتن از این دنیا چرا که در همراهی با مسیح ارزشمند خواهم شد (سر: بودن با مسیح سبب می‌شود ارزش یابم) و نیز ماندن مرا

خوش به نظر می‌رسد چرا که بسیاری از بیگانگان را به سوی باور مسیح همراه برم. حال گر چه رفتن از دنیا (سر: این دنیا) مرا سودمند است به سبب نزدیکی با مسیح ولی اینکه از برای شما بمانم نیز لازم است.

مفسر (سر: مفسر رستگار) از بودن با مسیح و نزدیکی با مسیح می‌گوید. نه آن نزدیکی که

برای پولوس (سر: پولوس قدیس) در قلمرو (سر: حذف شده) بهشت با خداوندان خواهد بود

بلکه آنکه برای او و دیگر حواریون (سر: باقی حواریون) در بهشت با مسیح (سر: سرورمان) خواهد بود

آنگاه که شایسته خواهند بود برای دیدن هیأت (سر: آن هیأت) پر از زندگی جاویداو (سر: حذف شده) در روشنی شکوهمندش که ظهوری شگفت برایشان خواهد داشت. حال (سر: زیرا) اگر اینجا که هنوز در تن فانی بود و در دنیای گناه می‌گشت، شایسته این (سر: همه‌ی این) تصاویر بس شکوهمند بود چنان‌که، آنگونه که [خود] گفت (سر: اقرار کرد)،

هر روز به تنگنای تن خویش که پیام‌آور شیطان بود تسلیم می‌شد تا او را سیلی زند که مغرور نگردد

پس (سر: حذف شده) [به دیدن] چه بسیار تصاویر شکوهمندتر و نیکوتر (سر: نیکوتر و شکوهمندتر)

از آنها در بهشت سزاوار خواهد بود. آنجا که همه (سر: آن) جمع‌های ستوده

ساکندند. [از] کشیش‌ها می‌گویم و بطریق‌ها، پیامبران مقدس

و حواریون قدیس، شهیدان و اعتراف‌کنندگان، اسقف‌های پیرومند

و آموزگاران شکنجه دیده، راهبان عزلت‌گزین و معتقدان راستین و پرهیزگاران. باشد که از طریق ایشان خداوند ما را شایسته گرداند. آمین!
دعای ایشان بر نویسنده و خواننده باد. آمین!

۴. نتیجه‌گیری

- در مقایسه ترجمه سغدی اثر با ترجمه‌ای که بر اساس متن سریانی ویرایش و تکمیل شده است مشاهده می‌شود که ترجمه سغدی به لحاظ ارزش ادبی و به کارگیری نحو مناسب در ساختار جملات به نسبت متن سریانی از انسجام کمتری برخوردار است و در جای جای متن ترتیب قرارگیری ارکان جمله از نحو سغدی تبعیت نمی‌کند. در ادامه به دو نمونه از این موارد اشاره می‌شود:

39R.9 nēstāwē zātē wispu ādu kāmāz kat niyāsē

فرزند تباهی همه را می‌خواست که بگیرد.

(فعل دوم، حرف ربط، فعل اول، گروه مفعولیفعل دوم، گروه فاعلی: ترتیب ارکان جمله)
به‌جای:

nēstāwē zātēkāmāzkatwispu āduniyāsē

فرزند تباهی می‌خواست که همه را بگیرد.

(فعل دوم، گروه مفعولی فعل دوم، حرف ربط، فعل اول، گروه فاعلی: ترتیب ارکان جمله)
و یا در:

39V.6čut wēnand artāwtī ruwānt ke βōstānī māx xēpθāwand

آیا می‌بینند روان پرهیزکاران در بهشت خداوندان را

(گروه مفعولی، گروه قیدی، گروه فاعلی، فعل، ادات پرسش: ترتیب ارکان جمله)
به‌جای:

čutartāwtī ruwāntke βōstānīmāx xēpθāwandwēnand

آیا روان پرهیزکاران، در بهشت خداوندان را می‌بینند

(فعل، گروه مفعولی، گروه قیدی، گروه فاعلی، ادات پرسش: ترتیب ارکان جمله)

چنانکه می‌بینیم در مثال اول قرار گرفتن مفعول فعل دوم پیش از فعل اول جمله و پدید آمدن فاصله نامتعارف بین فعل دوم و مفعول آن و نیز در مثال دوم قرار گرفتن فعل جمله پیش از فاعل و باز ایجاد فاصله نامناسب بین فعل و مفعول آن از موارد عدم رعایت نحو رایج زبان سغدی در این متن هستند.

مواردی از این دستمؤید آن است که ترجمه سغدی متن حاضر نیز مانند سایر متون سغدی مسیحی ترجمه‌ای لفظ به لفظ از زبان سریانی است که توسط کاتب یا کاتبان آشنا به هر دو زبان انجام پذیرفته است که لزوماً اشراف تام بر محتوای متن به لحاظ مفاهیم تخصصی و نحو سریانی نداشته‌اند.

- در مواردی واژه‌های عام سغدی برای بیان، اصطلاحات تخصصی مسیحی به کار رفته است.

pitarta «پدران»؛ در مفهوم خاص «کشیش‌ها» 48R.20

xwaštar pitarta «پدران ارشد»؛ در مفهوم خاص «بطریق‌ها» 48R.20

patγāmbārēt «پیام آوران، پیامبران»؛ در مفهوم خاص «حواریون» 48R.10,21

اسامی خاص مسیحی که در گونه‌های سغدی معیار، سغدی بودایی و سغدی مانوی کاربرد ندارد در این متن به چشم می‌خورند.

antony «آنتونیوس»؛ اسم خاص 40R.5

Polos «پولوس»؛ اسم خاص 48R.1,9

γadan «عدن»؛ باغ پر از آرامش و شکوه، جایگاه آدم و حوا پیش از هبوط از بهشت که

بنابر سنت مسیحی همان اورشلیم است. 40V.1

šeol «شئول»؛ مکانی تاریک در عمق زمین؛ جایگاه ارواح گناهکاران تا روز

رستاخیز. 40V.1

اسامی خاص mašyhā «مسیح» و šmanu «شیطان» که در این متن به کار رفته‌اند در متون

سغدی مانوی نیز کاربرد دارند.

پی‌نوشت‌ها

۱. Dadišo' Qatrāyā: راهبی سریانی است، چونانکه از نامش برمی‌آید اهل قطر که بخشی از عمر خود را در حوالی شوشترخوزستان سپری کرد. دانسته‌های ما از زندگی او محدود به اطلاعاتی

است که از نوشته‌های خودش است خراج شده‌اند. از جمله آثار به‌جای مانده از او به غیر از تفسیر حاضر می‌توان به تفسیر «بهشتی‌دران» اشاره کرد (Harmless, 2004: 265-267).

۲. Abbā Isaiiah: راهبی مسیحی است متعلق به گونه‌ای از رهبانیت مصری که در قرن چهارم میلادی در صحرای اسکیت مصر پا گرفت. پدر اشعیا از طریق نوشته‌هایش نقش مهمی در انتقال سخنان این گروه رهبانان معروف به «پدران صحرا» به آیندگان ایفا کرد (Harmless, 2004: 265-267).

۳. خط به کار رفته در نسخه سغدی، خط سریانی سطرنجیلی است که در آن به منظور سهولت و دقت در تلفظ واژه‌ها علائم خاص زیر و زبری (diacritical points) بکار رفته‌است که با نشانه‌های ویژه‌ای در حرف نویسی مشخص می‌شوند. کاربرد این نشانه‌های خطی خاص متون سغدی مسیحی است و در سایر گونه‌های زبان سغدی که در شیوه نوشتاری آنها مصوت‌های کوتاه غالباً فاقد نشانه‌ی مشخص هستند و مصوت‌های بلند نیز صرفاً با علامت‌های 'w, y, نشان داده می‌شوند، به چشم نمی‌خورد. بکارگیری این ویژگی‌های خطی در متون سغدی مسیحی و از جمله متن حاضر منجر به ارائه جزئیات دقیق‌تری در مورد مصوت‌ها می‌شود که به لحاظ آواشناختی این متون را دارای وضوح و ارزش ویژه‌ای می‌سازد (Yoshida, 2001:281).

دو نمونه از کاربرد این نشانه‌ها در متن حاضر:

-نشانه w در حرف نویسی برای نشان دادن صامت

به عنوان نمونه:

wyr̄ncyqy>/ wēnānāčīkyā/ 39 V. 7

wyd/ wēδ/ 48R10

wyr̄ncyqy.t/ wēnānāčīkēt/ 48R.15

-نشانه w در حرف نویسی برای نشان دادن مصوت کوتاه u

به عنوان نمونه:

wxš>mnt w/ wixašāmandu/ 40V.23

wryθ>mntw/wirēθāmandu/ 48R.8

npsn̄w/ nipesnu/ 48R. 24

CSCO(/SS)=Corpus Scriptorum Christianorum oriental (Scriptors Syri)

۴. سیمز ویلیامز در Sims – Williams, 1985, P.78 اصلاحاتی را در مورد متن درگاه ارائه می‌دهد.

۵. Alqosh: نام شهری است در شمال موصل عراق که پیشینه‌ی آن به زمان امپراطوری آشور باز می‌گردد. دست‌نویس‌هایی به زبان سریانی در صومعه‌ای در این ناحیه یافت شده‌اند. (World

library.org)

۶. Siirt: سیرت شهری است در جنوب شرقی ترکیه که یکی از مراکز مهم تحت نظارت کلیسای بیزانس پیش از اسلام بوده است (Britannica.com).

۷. Addai Scher: (۱۸۶۷-۱۹۱۵) اسقف اعظم شهر سیرت. وی با زبانهای سریانی، عربی، فرانسه، لاتین، ترکی، عبری، یونانی، فارسی و کردی آشنا بوده آثاری به زبانهای انگلیسی و آلمانی دارد. او در اواخر عمرش در سفری به پاریس با شرق شناسان آنجا ارتباط برقرار میکند و تعدادی از آثار خود و نسخه‌های خطی سریانی نجات یافته از تاراج مسلمانان عثمانی را در Corpus tertullian.org.Journal Asiatique.pp. ( ) Sciptrum Christianorum Orientalium به چاپ می‌رساند. (558-560)

۸. در این افزوده‌ها علامت اختصاری «سر» مخفف واژه «سریانی» برای اشاره به آنچه در متن سریانی آمده، به کار گرفته شده است.

۹. ترکیب qwrc w>dy به معنای «پناهگاه، مأمن» (قریب، ۱۳۷۴: مدخل ۵۰۳۷) و ریشه‌ی -pcxš در مفهوم «پذیرفتن، گرفتن، دریافت کردن» (قریب، ۱۳۷۴: مدخل ۶۷۱۱) است. بنابراین معنای دقیق این عبارت فعلی «مأمن گرفتن، پناه یافتن» است (... آنانی که [در پناه] ایشان مأمن می‌گیرند...).

۱۰. صفت pnt «نزدیک، نزد، همراه» (قریب، ۱۳۷۴: مدخل ۶۹۰۹) و ریشه -sqr «رهنمون شدن، بردن، هدایت کردن» (قریب، ۱۳۷۴: مدخل ۹۲۲۴) این دو را در کنار هم می‌توان یک عبارت فعلی با مفهوم «با [خود] بردن، همراه بردن» در نظر گرفت.

کتابنامه

- اعلم، امیرجلال الدین (۱۳۸۸). فرهنگ اعلام کتاب مقدس، تهران: انتشارات نیلوفر.
- زرشناس، زهره (۱۳۸۷). دستنامه سغدی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- زرشناس، زهره (۱۳۸۰). جستارهایی در زبانهای ایرانی میانه شرقی، تهران: مؤسسه انتشاراتی- فرهنگی فروهر.
- قریب، بدرالزمان (۱۳۷۴). فرهنگ سغدی، تهران: انتشارات فرهنگان.
- هاکس، جیمز (۱۳۸۳). قاموس کتاب مقدس، چاپ دوم، تهران: انتشارات اساطیر.
- Gershevitch, Ilya (1961). *A Grammar of Manichean Sogdian*, London: Oxford.
- Harmless, William (2004). *Desert Christians: An Introduction to the literature of Early Monasticism*. Oxford [Oxfordshire]: Oxford University Press. pp. 265-267.
- Sims-Williams, Nicholas (1985). *The Christian Sogdian Manuscripts*, Berlin: Akademie-Verlag.

- Sims-Williams, Nicholas (1973). "A Sogdian Fragment of a work of Dadiso' Qatraya", *Asia major* Ns 15/1, pp.88-105.
- Yoshida, Yutaka (2001). " Sogdian" *facts About the world's languages (An Encyclopedia of the World's Major Languages, past and present)* eds. Newyork and Dublin: Jane Garry & carl Rubino. pp. 672-674.
- www.britannica.com/place/Siirt
- www.tertullian.org/rpearse/manuscripts/chabot_seert.htm
- www.worldlibrary.org/articles/alqosh

